

Интервю от Лига Рузенис, nra.lv, 20.09.2017

АЛЕКСАНДЪР МОРФОВ, РЕЖИСЬОР:

ЖИВЕЕМ В ОБЩЕСТВО, КОЕТО БАВНО СЕ САМОУНИЩОЖАВА

(c) Lauris Aizupietis, F64 Photo Agency

“Преди всяка премиера винаги идва кризата, когато си мисля, че нищо не се получава, нищо няма да стане, чувствам се изправен пред бездна и не мога да открия правилното решение... И изведнъж се появява една мисъл, една идея, взрив... Имаш усещането, че някой ти помага. Разбира се, трябва да си свършил своята работа преди това, да си я обмислил, да си изградил концепцията. Но спектаклите не се раждат от концепцията. Преди премиера знам, че ме очаква едно чудо... Когато търся своя ангел хранител.”

Тази вечер се открива новият сезон в театър „Даилес“ с трагикомедията „Тържеството“ на българския режисьор Александър Морфов по мотиви от пиесата на Томас Винтерберг, създадена по филма със същото заглавие (оригинално заглавие „Festen“, 1998, б.п.). Режисьорът вече е работил два пъти на сцената на театър „Даилес“ и е спечилил признанието на критиците – „Finita la comedia!“ и „Полет над кукувиче гнездо“. Спектакълът „Тържеството“ е за 60-годишния юбилей на главата на голяма фамилия, сред гостите са деца, роднини и приятели, и както е обичаят в такива случаи, се вдига тост. Именно в този момент излиза „духът от бутилката“. За своята работа Александър Морфов казва: „Този спектакъл е алегория за съвременното общество – едно болно общество, което се управлява от болни хора. Безнадеждна ситуация, без изход.“ След работата си в Рига заминава за Москва, където ще постави „Декамерон“, за да се фокусира „върху чисто човешките трагедии и насладите, които извличаме от живота“.

Л. Р. От една страна, отношенията между деца и родители са универсална тема, която е винаги актуална, но от друга, днес изглежда по-важно или дори модерно да се говори за всичко друго, но не и за сексуална експлоатация на деца в семейството. Защо избрахте този материал?

А. М. Това, за което става въпрос в този текст, е особена метафора за съвременния политически елит и за съвременното общество. Ако погледнем по-мощно, може да се каже много. Всички знаем – има тайни, които се прикриват, макар и да са публични тайни, за връзките между корпорациите и мафията. Те обаче никога не признават тези връзки, защото цялата общност ще разбере за това. Вярвам, че днес се разиграва една ужасяваща игра между обществото и управляващия елит – всеки знае, че се случва нещо чудовищно, но вероятно по инерция продължаваме да живеем, както досега. Странно е, хората често сами се успокояват, като си казват – е, можеше да бъде и по-зле. Затова и продължават да избират все същите кретени, идиоти, престъпници дори. За съжаление, това е месомелачка – никой не се е отървал жив и здрав, защото машината ги е смляла до гнила купчина. Онези, които се престапават да говорят истината, или са унищожавани, или сами си причиняват това, като се затварят в собствената си черупка. Имам много честни приятели, които влязоха в политиката, но бързо напуснаха тази среда и повече не си показваха носа. Защото този процес ги е унижил, дори унищожил.

В наше интервю преди две години, Вие казахте, че във всеки спектакъл има по един персонаж, с когото се отъждествявате. С кого се отъждествявате в този спектакъл?

Не мога да се отъждествя с един от тях, по някакъв начин в този спектакъл аз съм всички тях. Този спектакъл тежи на душата. Попадаш в някаква творческа шизофрения, което започва да ме плаши, защото творческият процес свършва, но шизофренията остава. Способен съм да разбера мотивите и преживяванията на всеки един персонаж, като пропускам техните емоции да преминават през мен. Преди лесно можех да се отъждествя с доброто или с лошото, но тук има по много от всичко, защото всеки от тях е извратен по свой начин. В този спектакъл всички са болни, прокажени. Този спектакъл е алегория за съвременното общество – едно болно общество, което се управлява от болни хора. Безнадеждна ситуация, без изход.

И все пак трябва да има изход.

Трябва. И той е романтичен, наивен и патетичен – ключът е любов. И това изобщо не е лошо, нали?

В спектакъла единствената сестра в семейство с четири деца е загинала наскоро. Вие също сте загубили сестра и брат в тийнейджърските си години.

Да, и добре помня това усещане – неразбиране, обвиняване на родителите, на обществото.

Убеден съм, че ако човек носи един куп вътрешни недостатъци, той ще ги прояви, попадайки в общество с болен морал или въобще без морал. А моралът се изпарява, щом един започне да се има за по-важен от друг, щом е допустимо да използваш „по-нисшия” от теб, да го манипулираш, да го „насилваш” по най-различен начин, при това безнаказано. Ако някой извършва това и осъзнае, че няма никакви последици, у него се появяват най-разнообразни желания и ламтежи. Това е началото на диктатурата, на фашизма. Това е моментът, в който отпадат всички забрани, които са поддържали обществото в продължение на хилядолетия, за които ни припомня дори и християнството, принуждавало човека да се бои и да се подчинява на Божиите заповеди. Модерната демокрация позволява и толерира всичко, не осъжда нищо, каквото и да било.

Не знам къде е истината, но признавам, че противопоставянето между модерната демокрация и исляма, а сега и сблъсъкът между двете, се основава на морал. Днешното западно общество изцяло е загубило морала си, заменило го е за печалба и неограничени свободи – всичко е позволено, няма никакви етични или човешки граници. Живеем в общество, което се самоунищожава, което върви към собствения си край. Единственото важно нещо за повечето хора днес е да са готини и богати, нищо повече. Да, това е началото на края. Не искам да съм лош пророк, но е така. Някои казват, че това е просто краят на една епоха, а не на човечеството въобще, че идва нов свят, но аз съм скептик. Защото съм тук и сега и виждам как цялата тази енергия се превръща в нещо ужасяващо.

Има два варианта – човек или носи тази същност по природа, или е програмиран.

Човекът е несъвършено създание, разбира се. Има основно правило – човешките усилия винаги следват най-малкото съпротивление. Човекът избира онзи път, който е най-бърз, лесен и изгоден. В нашето общество това се счита за нормално, а не бива. Хората са забравили качества като честност, уважение и други подобни, сега те се считат за „кухи”, макар и нашите предци да са ги намирали за важни. Цялата европейска литература от предходните векове... Добре де, говоря глупости в момента...

Знаете ли, понякога имам апокалиптични видения какво би могло да се случи утре, съвсем спокойно би могло да се случи. Нещо дребно и банално би могло да сrine цялата тази огромна система на печалбарството. Какво например би станало, ако всички банкомати откажат? Откъде вземаш пари? Колко носи човек в портфейла си в сравнение с това, което има в банката? Какво следва, ако се сrine банковата система? За няколко дни хората ще започнат да се избиват по улиците, защото за да опази и защити собствения си живот и живота на близките си, човек се превръща в звяр. Само си представете една апокалиптична сцена, в която цялата тази огромна и красива система със всичките си вградени технологии бъде хвърлена във въздуха от някой инцидент или от хакерска атака, или от каквото и да било. Много хора ще започнат да се учат от нулата – как се пали огън, как се намира храна. Обаче градският човек понятие няма как да оцелее без техника, без ток... Напоследък ме преследват такива „черни” фантазии. А това е опасно, защото системата може да бъде взривена в недалечно бъдеще, дори бих казал, в близко бъдеще.

Историята, разбира се, ни е научила на това – краят на една цивилизация започва, когато тя е в разцвет.

Това означава ли, че човек не може да живее в благоденствие?

Все по-трудно става. Мисля, че в такъв момент се появява новият човек, с ново мислене, с нови разбирания. Твърди се, че има надежда в новите поколения, индиго поколението, което ще поведе човечеството по пътя към неговото оцеляване. В това има известна логика, тъй като всичко днес сякаш се е запътило към бездна. Всеки опит е обречен на провал. Не казвам, че има осъзната и целенасочена форма на съпротива, тя е по-скоро на подсъзнателно ниво. Никой не може да каже какво предстои.

Повечето хора не се замислят над това. Сутрин отиват на работа, вечерите прекарват пред телевизора, уикендите се забавляват. Трябва ли да се замисляме над това?

Трябва. Ако не осъзнава какво се случва, човек превръща живота си в чужда измислена и програмирана функция, вместо сам да решава и сам да го живее. Хората трябва да знаят какво и как се случва, за да могат сами да вземат решения и да не са зависими от нечия воля, с други думи – податливи и лесни за манипулация. Кои „функции“ са необходими на човек? Да получава заплата, децата му да са здрави, да има забавни предавания по телевизията и всичко това ден след ден го вкарва в месомелачката. Резултатът е един човек, който се е превърнал във функция. Хляб на масата, покрив над главата, сериали, децата на училище... Какво повече му трябва? Нищо. Повече от ясно е, че това е лъжа, че е манипулация, която ни превръща в маса. Стадо овце. Винаги съм твърдял, че от стадото се прави кайма.

Страхувам се от този процес. Корпорациите, които управляват света, имат една цел – всички държави, всички народи, всички нации да се превърнат в стада, за да се управляват по-лесно. Разбира се, има все още надежда, щом можем да се занимаваме с такива фантазми като театъра. Той ни дава възможност да напомним на хората, че трябва да мислят и че не са длъжни винаги да вярват на всичко и да приемат всичко, което им се предлага. Не всяка истина е чиста монета, има и много лъжи сред монетите. Театърът, разбира се, не може да промени човек или да го превърне във воин на истината, но може да го накара да се замисли. Докато човек може да разсъждава, все още има надежда за промяна. Хората са длъжни да задават въпроси и, когато не могат да намерят разумен, смислен и морален отговор, да се противопоставят или, най-малкото, да изразяват мнението си. Когато човек се претраши да изказва мнението си, той намира съмишленици, обединява се с тях и става по-отговорен към собствената си съдба. Така не позволява да го превърнат в овца от стадото.

Но има ли смисъл да изказваш мнението си? Дори и да си прав, пак ще си от губещата страна.

Има смисъл да имаш мнение. Иначе си овца в стадото. Дори нещо повече – това всъщност е последното, което ни е останало – да съхраним достойнството си.

За разлика от други постановки, България този път не стои в скоби след името Ви. Защо?

Не знам дали е важно. Вероятно защото напоследък понесох много от „държавата“, тази велика сила. Това са мои лични отношения с правителството, с обществото и не бих искал да се идентифицирам с България. Син съм на майка си и баща си, това е всичко.

Живеете ли в България?

От време на време. Съпругата ми и двете ми дъщери са там. Какво значение има дали си българин, руснак, германец?... В момента работя в Латвия, после заминавам за Русия, Румъния, Израел, Швеция... Важното е какво оставяш след себе си, хората те преценят и

съдят по това. Когато се справяш добре, хората не се интересуват от твоята националност, но ако сбъркаш, те го оправдават с твоя произход. Не бих искал да водя след себе си своите предци.

Така ли?

Да, не искам. Предпочитам да съм независим и свободен, без доброто или лошото, което националността би могла да прибави. Човек е значим с това, което е.

Успяхте ли да създадете свой екип в театър „Даилес”, където работите вече за трети път?

Да, струва ми се, че в театър „Даилес” вече имам „свои” актьори, с които работя добре и с които сме изградили доверие. В същия момент малко се плаша, че те ми се доверяват толкова, защото може и да не оправдая техните очаквания. Връзката между режисьор и актьор се изгражда трудно, а и не бива да се прекалява.

Преди всяка премиера винаги идва кризата, когато си мисля, че нищо не се получава, нищо няма да стане, чувствам се изправен пред бездна и не мога да открия правилното решение... Толкова се страхувам, че нищо няма да се получи, но от друга страна тези състояния си приличат преди всяка премиера и това малко ме успокоява. Понякога съпругата ми, която е актриса, ме пита дали въобще съм имал други премиери, защото не помня нищо от това. Тя ме успокоява, като ми припомня какво е било при други премиери, когато дори съм плакал като дете.

Как идва решението?

Кой знае! Изведнъж се появява една мисъл, една идея, взрив... Имаш усещането, че някой ти помага. Разбира се, трябва да си свършил своята работа преди това, да си я обмислил, да си изградил концепцията. Но спектаклите не се раждат от концепцията. Преди премиера знам, че ме очаква едно чудо... Когато търся своя ангел хранител.

Ангелът хранител винаги ли идва?

Досега е идвал. Преди премиера имам чувството, че даже ми се кара: какво щеше да правиш без мен, а?